

literatura:

Přemysl HAUSER: *Základní pojmy z nauky o slovní zásobě a tvoření slov*. Brno 1997 (reprint 2003).

Mírek ČEJKA: *Česká lexikologie a lexikografie*. Brno 1992.

Příruční mluvnice češtiny. Praha 1997.

NAUKA O SLOVNÍ ZÁSOBĚ (LEXIKOLOGIE)

slovo

formální stránka

kočka:

spojky, předložky, např. *a, i, v, s, z, k*

slovesné tvary: *přišli bychom, četla jsem si, bude mluvit*

obsahová stránka

význam slova:

Spory mezi Izraelci a Palestinci mají dlouhou historii.

Historie patří mezi humanitní vědy.

víceslovná pojmenování: *Bílý dům*

lingvistický trojúhelník:

pojmem
pojmem jablka

předmět

slovo
„jablko“

MNOHOVÝZNAMOVOST - POLYSÉMIE

slova jednovýznamová:

Karel, Marie, Jan, Brno, Olomouc, Svatka, Jeseníky

slova mnohovýznamová

metafora: *oko, ucho, žebro, zub, kloub, pata, ručička*

metonymie: *sladkost, damašek, parmazán, šampaňské*

Mnoho je tomášů, že tomu nevěří.

jidáš, lazár, donchuán, donkichot

synekdocha: *malina, jahoda*

Vrátil se pod rodnou střechu. Má dobré srdce. Dali hlavy dohromady. Čtu Čapka, Balzaca, poslouchám Janáčka.

HOMONYMA

= slova souznačná

naprostá homonymie: *rys, palička, kolej* (z *collegium*), *aktovka*

částečná homonymie: *ženou*

SYNONYMA

= slova stejného nebo podobného významu

zručný - obratný - šikovný

obtížný - těžký - nesnadný

synonymní pole a jeho dominanta:

dům - obydlí - stavba - barák

šaty - oděv - oblek - úbor - ošacení - háv - roucho - vohoz - hadry

ANTONYMA

= opozita, slova opačného významu,

polární antonymie: *černá - bílá, malý - velký, ostrý - tupý, těžký - lehký, předložky nad - pod, před - za*

komplementární antonymie: *živý - mrtvý, muž - žena, trefit - minout se, den - noc, pravý - levý*

konverzivnost:

X koupil od Y Z. - *Y prodal X-ovi Z.*

X se oženil s Y. - *Y se provdala za X.*

X prohrál s Y. - *Y vyhrál nad X.*

mnohonásobná antonymie:

domácí   *školní* (úkol)
                                 divoké zvíře)
                                 zahraniční (sportovec)
                                 cizí (člověk, slovo)
                                 kupovaný (dort, víno)

ostrý   *tupý* (nůž)
                                 jemný (kartáč, kečup)
                                 slepý (náboj)
                                 volný (krok, tempo)
                                 rozmazaný /neostrý (obrázek, film)

SLOVNÍKY

Příruční slovník jazyka českého. 8 sv. Praha 1935-1957.

K. Pala, J. Všianský: Slovník českých synonym. Praha 1994.

Slovník spisovného jazyka českého I -VIII. Praha 1989.

Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost. Vyd. 2., opr. a dop. Praha 1998.